

Dokumentation, evaluering og udvikling

Der har siden 2004, hvor Lov om Læreplaner i Dagtilbud blev vedtaget, været arbejdet på højtryk med implementering af og udvikling af forståelse for læreplaner i pædagogisk praksis. Ikke mindst med dokumentation og evaluering og udvikling, som er denne artikels fokus, og udviklingen af arbejdsformer for praksis omkring børn med særlige behov. De områder pædagogerne – både ifølge dem selv og ifølge eksperterets udsagn – har det sværest med. Artiklen behandler udvalgte problemstillinger i forbindelse med dokumentationsarbejdet, således at der peges på, hvilke vanskeligheder der kan identificeres, snarere end hvilke løsningsmuligheder der kan peges på. Der tages afsæt i et evalueringsprojekt, hvor Learning Lab Denmark (LLD) for Servicestyrelsen har forsket i implementeringen og evalueret de kurser, som CVU'erne gennemførte i perioden 2004-06.

Der har de senere år fra flere sider været rejst kritik af såvel pædagogers evne til at synliggøre praksis som af selve pædagoguddannelsen (Hjort 1999, Hjort 2001 og Evaluering af pædagoguddannelsen, EVA 2003). Der tales bl.a. om et gammeldags, eller i bedste fald mangelfuldt, teorigrundlag for undervisningen og om manglende sammenhæng i de grundkategorier, der anvendes i praksis i pædagogisk arbejde. Det kan f.eks. diskuteres, om undervisningen på pædagogseminarierne, der anvender begrebet om social arv, der på forhånd stempler udsatte børn som tabere, hæmmer eller fremmer de kommende pædagogers forebyggende arbejde i praksis, eller om de har mulighed for at ændre den herskende opfattelse og anvendelse af begrebet i den praksis, de møder efter endt uddannelse. Undersøgelser viser, at pædagoger siger, de anvender begrebet i faglige diskussioner, men under halvdelen bruger det i praksis over for de børn og familier, der er blevet karakteriseret ved begrebet (Ejrnæs 2005). Det kan også diskuteres, om praksis står i direkte modstrid med de formulerede hensigter, når f.eks. pædagogerne formulerer læreplaner på

baggrund af et "moderne" læringsbegreb, der står i modstrid med de sproglige vendinger og den historisk bestemte praksis, der knytter sig til "ældre" teorifunderinger (Piaget, Vygotsky)

Man kunne antage, at feltet fastholdes i et traditionelt og historisk-kulturelt betinget læringssyn, som ikke udfordres eller gennemtrænges af nyere viden, idet effekterne af uddannelse og af mange udviklingsprojekter ikke løftes ud over lokale rammer, men så at sige kører i et lukket kredsløb mellem uddannelsen og praksis. Erfaringer fra mange udviklingsprojekter er også, at nye pædagogiske ideer og tiltag, som udvikles så at sige centralt og/eller ovenfra i systemet, ofte ikke får reelt gennemslag i eller påvirker den pædagogiske praksis i institutionerne, med mindre praktikerne selv dels har indoptaget de eventuelt nye indsigter i deres eget pædagogiske meningsunivers, dels får udviklet en opfattelse af, at de ønskede tiltag og forandringsprocesser etableres på deres egen foranledning og oplevelse af, at det er "deres" projekt. Med hensyn til implementering af Lov om Lærepla-

Torben Næsby
Lektor ved Pædagog-
uddannelsen i Aalborg,
Professionshøjskolen,
University College Nordjylland.

Uddannelse:
Cand. mag. i pædagogik og
psykologi.

ner er dette da heller ikke at betragte som en simpel opgave. Hvor man tidligere forestillede sig, at implementering var et spørgsmål om at overføre (transfer) retningslinier, metoder eller koncepter til praksis, så taler man i dag mere om kommunikation, dialog og translation (Olesen 2007).

”Deltagerne i praksis må nødvendigvis være aktive medspillere og kunne se mening og muligheder i læreplansprojekte.”

Der er fra flere fagfolks side stillet spørgsmål til, hvilken betydning indførelsen af læreplaner i dagtilbud kan få (Ellegaard og Stanek, 2004). På den ene side kan det medføre, at man inden for feltet får gjort sig klart, hvad hele opdragelsesprojektet og den pædagogiske kerne er, samt at det pædagogiske personale gennem dokumentation og evaluering får reflekteret og formidlet det pædagogiske arbejde. På den anden side kan det anføres, at det betyder risiko for en øget voksenstyring af børns liv og læring, hvilket af mange opleves som en modsætning til børnenes egen læring og selvbestemmelse.

Aktuelt har pædagogernes fagforening, BUPL, iværksat en proces, hvor man gennem politiske og forskningsmæssige tiltag vil søge at fremme udviklingen af en professionsforståelse inden for faget. Der er således udmeldt støtte til forskningsprojekter, der bl.a. har til formål at undersøge pædagogers udvikling af måder at beskrive og begrebssætte pædagogisk praksis og viden, samt at kvalificere denne viden, herunder hvor vidt og hvordan pædagogernes læringsssyn udfordres gennem arbejde med implementering og udvikling af læreplaner.

I det krydspres feltet befinder sig i, kan Loven om Læreplaner i Dagtilbud ses som en mulighed for, på den ene side at kunne synliggøre, dokumentere og begrunde kvaliteten af den pædagogiske praksis. Men denne lov kan på den anden side også ses som et udefra kommende forsøg på en økonomisk-administrativ effektivisering af praksis.

Evaluering af implementering af Lov om Læreplaner

Arbejdet med pædagogiske læreplaner har allerede sat sig spor i den pædagogiske praksis. Det viser evalueringerne fra de mange pædagogiske kurser om læreplaner, Servicestyrelsen har initieret. Bl.a. i form af en øget erkendelse af nødvendigheden af og brug af metoder til dokumentation og analyse af eksisterende praksis. Hermed kan læreplansarbejdet medvirke til øget professionalisering og kvalitetsudvikling, hedder det f.eks. i EVA's pressemeddelelse i forbindelse med udgivelse af evalueringsrapporten, og jeg kan tilføje: Professionaliseringen af det pædagogiske arbejde, går (i et didaktisk perspektiv) netop gennem en professionalisering af dagtilbuddenes måde at begrunde, planlægge, gennemføre, dokumentere og evaluere praksis på. Evalueringen af sådanne mulige effekter af implementeringen af pædagogiske læreplaner anser jeg som uhyre vigtig for at forstå og forbedre den fortsatte kvalitetsudvikling inden for området.

Forskere fra LLD har som nævnt fulgt kursusvirksomheden, hvor de bl.a. har interviewet deltagerne, og de har observeret og fulgt praksis i to dagtilbud (Lohmann 2005, 2007). Det følgende er et nedslag i projektets midtvejsrapport (Lohmann 2005) og i forskernes efterfølgende bogudgivelse (Olesen 2007) med fokus på den interne og eksterne læreplan, dokumentation og mulighederne for pædagogisk udvikling.

Intern læreplan

De pædagoger, som forskerne har fulgt, har udviklet en udvidet fortælling om dagligdagen. Der hersker en bestræbelse på at arbejde med mål, delmål og succeskriterier (Lohmann 2007: 49). På den måde kan man sige, at målene for det pædagogiske arbejde og børns læring fra de mere brede beskrivelser i de eksisterende virksomhedsplaner indsnævres og bliver mere konkrete læringsmål. Evaluering synes dog at træde i baggrunden i den undersøgte praksis eller optræder som afkoblet fra daglig praksis. Dvs. at den pædagogiske dokumentations didaktiske perspektiv ikke indgår i refleksionen over det daglige arbejde, sådan som hensigten med undervisningen på kurserne har været.

Om pædagogisk dokumentation vil jeg netop fremhæve, at når man kommunikerer refleksioner over pædagogisk dokumentation, bliver den et didaktisk værktøj, der ikke blot synliggør f.eks. børnenes læring og tilvækst af kompetencer. Den viser også tilbage til miljøet. Det vil sige til den/de voksne, der er i rummet sammen med børnene og rummet selv. Dokumentationen påvirker og bliver en del af det miljø, den udføres i og bliver derfor også en del af selve læreprocesserne. Det er f.eks. ikke lige meget, om man ønsker at dokumentere børns læring i grupper, hvor de på eget initiativ har sat en leg i gang, eller om man ønsker at dokumentere en aktivitet, der er styret af pædagogerne. Dokumentationen er med til at give læringen mening og retning, således at kvaliteten af den læring, der finder sted, bestemmes af den samlede kontekst (Rinaldi 2004).

”Dokumentation og evaluering af praksis handler om, hvorvidt pædagoger kan etablere relationer til deltagerne i praksis, således at der kan etableres dialoger om modeller for praksis, som alle forstår og kan deltage i. Pædagogen går i dialog med kollegaerne og børnene i praksis og skaber rum for medindflydelse og aktiv selvudfoldelse, så børnene kan forfølge deres egne interesser og projekter.”

Refleksionerne over den pædagogiske dokumentation finder altså ikke sted i og med dokumentationen, som anført ovenfor, men sker gennem dialog, afkoblet fra praksis, f.eks. på personalet møder. Disse har til gengæld ændret indhold, f.eks., for at personalet kunne ”få mulighed for at tale mere om pædagogisk udvikling” (Lohmann 2007: 71). Min vurdering er, at det peger i retning af, at der stadig tales om praksis, mens man er væk fra praksis, men ikke reflekteres over praksis.

Ekstern læreplan

En anden form for ”afkobling” fra praksis finder forskerne i den eksterne læreplan, der henvender sig til forvaltning og bestyrelse. Den udarbejdes oftest af ledelsen, på baggrund af personalets fortællinger. De planer, forskerne har undersøgt, udviser sparsom refleksion og er tilsyneladende mest rettet mod accept/legitimering hos forvaltning, politikere og bestyrelse. Planerne peger ikke på ”læringssituationer eller problemer, som de (pædagogerne) kunne anvende til udvikling af viden eller ny praksis”, men bygger videre på eksisterende praksis (Lohmann 2007: 72).

”Pædagogerne bruger dokumentationen til at formidle praksis til forældrene – ikke til at udvikle pædagogikken.”

(Olesen 2007: 91)

De forstyrrelser, det nye lovkrav kunne medføre, blev tilsyneladende undertrykt, for at man kunne fremstå som effektive eller ”gode nok” (min vurdering) over for forældre og forvaltning. (Det må anføres, at det empiriske materiale her refererer til to dagtilbud og derfor næppe kan tages som udtryk for feltets samlede bestræbelser på at kommunikere læreplaner eksternt).

Det er min vurdering, at dokumentation (bl.a. i form af nævnte interne læreplan) ikke kobles til evaluering (i form af en ekstern læreplan) f.eks. ved at der stilles evalueringsspørgsmål til den eksisterende dokumentation. Derved bliver det ikke synligt, hvorvidt og i givet fald hvordan de pædagogiske mål kommer inden for rækkevidde eller ej. Fraværet af systematisk evaluering får endvidere den konsekvens, at der ikke skabes mulighed for udvikling af praksis. Pædagogerne ved så at sige ikke, hvad der virker, og hvad der ikke virker i pædagogisk praksis.

Dokumentation og aktiviteter

Dokumentationen har udpræget fokus på aktiviteter og børn i færd med at løse praktiske problemer. Pædagogerne tager fotos, der sættes på plancher/ laves

Relation

Samvær

Evaluering

Interaktion

Læring

Dokumentation

Omsorg

Kvalitet

som montager, der kan være suppleret med undertekster, som forklarer forløbet (Lohmann 2005, 2007). Erfaringen fra andre projekter er, at pædagogerne ofte i starten bestræber sig på at tilegne sig dokumentationsteknikker, men der er stor forskel på dagtilbudenes praksis, særligt mellem de steder, hvor man lige er begyndt at arbejde med dokumentation og de steder, hvor man har arbejdet med dokumentation gennem flere år (f.eks. i Gl. Hirtshals, Gladsaxe, Gl. Sæby og Aalborg kommune).

Hvad angår aktivitetsmønstre i praksis, ses der ikke ændringer i de pædagogiske processer og i relationerne mellem børn og voksne. Den pædagogiske praksis synes at fortsætte uændret (Lohmann 2007: 72), idet der synes at udvikle sig en fælles forståelse om, hvad jeg vil kalde en "parallel fortælling" om praksis og læreplansarbejdet.

De ansattes fælles forståelse

Ifølge forskerne mener de ansatte, at de allerede arbejder med børns læring og har fokus på de udsatte børn. Jo mere de retter blikket mod egen praksis, jo mere bliver de bekræftet i dette syn. Pædagogerne mener, at de skal prioritere dokumentation højere, så alle interessenter kan se, at de ansatte ved, hvad de gør (Lohmann 2006). Dokumentationen i krydsfeltet mellem kravene fra politikere og forvaltning samt forældrene beskrives af forskerne som en bevægelse fra "Det glade barn" til "Det glade barn, som lærer" (Lohmann 2007, side 72).

”Teksturen af forbindelser-i-handling mellem dagtilbud og forældre er vævet omkring håndteringen af det glade barn. Dette tæt vævede mønster reproducerer og cirkulerer viden mellem aktørerne.”

Det er en magt-relation, hedder det i forskernes opfattelse af dette "væve-arbejde", som på tværs af de sociale verdener – eller praksisfællesskaber – konstant væver den sociale praksis og en forståelse af

denne, som bringer de forskellige mål og interesser i overensstemmelse med hinanden.

"På denne måde bidrager hvert led i nettet med sin differentierede del af den fælles hovedopgave og får legitimitet via de øvrige aktørers accept heraf. Legitimiteten er ikke en bemyndigelse fra oven via ledelsen i en hierarkisk opbygget, rationel-instrumentel organisation. Den er snarere at forstå som det sociale resultat af vævearbejdet mellem de deltagende praksisfællesskaber. Den emergierende sociale orden er dermed samtidig en legitim social orden" (Lohmann 2006).

Personalets "vævearbejde", som Gert Lohmann kalder det (Lohmann 2007: 51) finder sted i "kampen" om ressourcerne og definitionsmagten i praksis. Læreplansarbejdet ses som et "sammenbrud", der forstyrrer normer og gensidige forventninger til, hvordan aktiviteter håndteres og forstås. Historien om den "gode praksis" – eller som nævnt "det glade barn" – genfortælles, men i en parallel version, tilpasset læreplanen: "det glade barn, der lærer".

Pædagoger og medhjælpere ses i denne "kamp" som to praksisfællesskaber, ikke ét. Arbejdsdelingen mellem pædagoger og medhjælpere kan uddybes ved indførelse af pædagogiske læreplaner, og det daglige omsorgsarbejde og det faglige læringscurriculum deles mellem personalet som sådan. Hvor f.eks. de fælles værdier tidligere tog udgangspunkt i medhjælpernes opgaver (medhjælperne i de undersøgte dagtilbud arbejder i "de små hverdagsting" med børnenes læring inden for alle seks læringstemaer), flyttes vægten nu til pædagogernes domæne. Fra venskaber, omsorg, respekt og sociale kompetencer til dokumentation, evaluering, mål, midler og resultater samt læringstemaer.

Det vil mange – både medhjælpere og pædagoger – kunne nikke genkendende til; om end nok lige så mange vil være uenige i det synspunkt. Faktisk oplever de medhjælpere, forskerne har interviewet, at deres arbejde også bidrager til børnenes læring. Men

tendensen understøttes af bevægelsen fra mundtlighed mod skriftlighed. Fra dialoger om "hvordan har børnene det", "det gik jo godt, det var en fin tur", "børnene var glade, da vi kom hjem" til beskrivelser af og refleksioner over det bestemte indhold (tematisering i læreplanernes seks temaer) og den læring, der finder sted i de forskellige aktiviteter og på tværs af dem (Lohmann 2007: 59).

Afrunding

LLD's evaluering fastslår således, at ændringer af organiseret praksis er forbundet med sociale betydningdannelseprocesser, hvor forskellige aktører deltager i definitionen af, hvad der er anvendeligt, legitimt og sandt. Aktørerne udfører forskellige delopgaver og aktiviteter i den fælles organisatoriske hovedopgave og har dermed forskellige mål og interesser. De enkelte delopgaver er indlejret i en hierarkisk social orden, og aktørerne har forskellige ressourcer til rådighed for at gennemsatte deres mål og interesser (Lohmann 2006).

Den nye læringsdiskurs kan således ses som led i en positioneringsstrategi for pædagogerne, bl.a. i forhold til medhjælperne.

Jeg mener, det kan konkluderes, at professionaliseringen – eller viden-om-praksis, som stående oven over viden-i-praksis (Schön 1987), og som danner identiteten i arbejdet – har taget endnu et skridt fremad for begge faggrupper, i kraft af den voksende professionalisering bl.a. gennem brugen af læreplanens sprog og begreber (og på trods af den indbyrdes kamp om positioner).

”Det er min vurdering, at udviklingen fra refleksion-i-praksis til refleksion-over-praksis først er ved at tage sin begyndelse. Den ”parallelle” historiefortælling kunne tyde på, at udviklingen er ved at tage form ”i hovedet” på pædagogerne, men at den nye viden endnu ikke er omsat i praksis. Det kræver af pædagogerne, at de bruger dokumentationen didaktisk, dvs. som et led i udviklingen af pædagogisk praksis, og at de systematisk evaluerer, hvor udviklingen er på vej hen.”

Litteratur

Andersen, Peter Ø (2002): *Pædagogik, udvikling og evaluering*, Gyldendal.

Cecchin, Daniela og Larsen, Inge Schou (2002): *Pædagogiske forbindelser – kontinuitet mellem børnehaven, skole og fritidsordning*, BUPL.

Ellegaard, Thomas og Anja Hvidfelt Stank (2004): *Læreplaner i børnehaven*. Gyldendal.

Fox, S (2000): *Communities of Practice, Foucault and Actor-network. Network Theory. Journal of Management Studies*, 37

Hjort, Katrin (1999): *En helt anden virkelighed – 12 nye pædagoger om uddannelse og arbejde*. (2001): *Modernisering af den offentlige sektor*. Begge på EVU, Roskilde universitetscenter.

Lind, Unni (2006): *Dokumentation og evaluering i børneinstitutioner – et spørgsmål om magt, etik og pædagogik*. Vejle. Kroghs Forlag.

Lohman, Gert (2005): *Publiceret med Mia Herskind: Efteruddannelse i pædagogiske læreplaner i dagtilbud*. LLD.

Lohmann, Gert (2007): *Viden i praksis og pædagogisk dokumentation*. I: Olesen, Jesper (red) (2007): *Når loven møder børns institutioner*, Gyldendal.

Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender (2005): *Pædagogiske læreplaner i dagtilbud – undervisningsmateriale*. www.laereplan.info

Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender (2007): *I gang – med pædagogiske læreplaner*. www.minff.dk/1/laereplaner

Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender (2008): *Evaluering af loven om pædagogiske læreplaner*.

Næsby, Torben (2006): *Pædagogisk udviklingsarbejde i pædagogisk psykologisk perspektiv*. I: *Det man siger er man selv*, Skipper Clement Forlag.

Næsby, Torben (2007): *Dokumentation og evaluering – mellem teori og praksis*, i *SocialXpress* nr. 4, Skipper Clement Forlag.

Olesen, Jesper (red.) (2007): *Når loven møder børns institutioner*, Gyldendal.

Schön, Donald A. (1987): *Udvikling af ekspertise gennem refleksion-i-handling*, I: Illeris, Knud (2000): *Tekster om læring*, Roskilde Universitetsforlag.